

Mindaugo Tamošaičio
9 kl. istorijos vadovėlio I d. recenzija
(Baltų lankų vadovėliai, 2023)

RECEZIJA

2023 – 08 – 02

Parengtą istorijos vadovėlio I-ąją dalį sudaro trys skyriai ir dvidešimt penkios temos (jų apimtis – 205 puslapiai). Kiekvieną skyrių sudaro įvadinė dalis. Kiekvienoje temoje yra aiškiai, mokiniam patrauklia forma, pateikiama teorinė temos pristatomoji ir metodologinė dalys, kurių pagrindą sudaro užduotys su istorijos rašytiniais, vaizdiniais šaltiniais, žemėlapiais. Kai kuriose temose yra pateiktos ir testinės užduotys, nagrinėtos temos teoriniai daliai įtvirtinti.

Istorijos vadovėlio teorinė dalis ir metodinis aparatas atitinka atnaujintos bendrojo lavinimo mokyklos, 9 (I gimnazijos) klasės istorijos programoje pateiktą dalyko turinį. Susipažinus su vadovėlio turiniu matyti, kad temų pavadinimų formuluotės kūrybiškos, logiškos, iš karto galima suprasti, apie ką bus pasakojama paragrafe. Kalbant apie temą 1. Įvadas į naujuosius laikus, ir jos du poskyrius, dėstomojoje dalyje atkreiptinas dėmesys, kad poskyryje 2. *Lietuva XVIII a. antroje pusėje – XX a. pradžioje*, darbai su šaltiniais yra pateikti du vienas su kitu tematiniu požiūriu vienodi su ATR padalijimais susiję žemėlapiai, nėra pateikta jokie rašytinio (pirminio, antrinio šaltinio), ar kito iliustratyvaus šaltinio (6–8 psl.). Nors turėtų, mano nuomone, būti aptariamas ir visas XIX a., o taip pat XX a. pradžia. Du klausimai formuluojami tik darbai su vadovėlio autoriaus tekstu.

Analizuojant poskyrį 3. *Naujųjų laikų epochos pažinimo šaltiniai* (8–9 psl.), pateiktas vienas iliustruotas šaltinis, – paveikslas *Žmogaus ir piliečio deklaracija*. Yra tik pavadinimas ir nuoroda į jį. Žvelgiant į paveikslą kyla klausimas, ką mokiniam su juo daryti? Tekstas prancūzų kalba ir sunkiai įskaitomas dėl jo smulkaus šrifto. Žemiau pateikti du rašytiniai (antriniai) šaltiniai. Poskyryje kalbama apie šios epochos pažinimo šaltinius, todėl labai reikėtų vaizdinių šaltinių (karikatūrų, to meto propagandinių plakatų), pirminių rašytinių šaltinių (laikraščių ištraukų ar pan.), o ne tik dviejų istorikų jau atliktos to laikotarpio įvertinimo analizės ištraukų. Užbaigiant šią temą, jos pabaigoje, „Darbas su istorijos šaltiniais“ (9–10 psl.), taip pat parinkti tik du šaltiniai, kuriais aptariama XIX amžiaus antroji pusė, 1863–1864 m. sukilimo įvykių padariniai, bet ne vėlesni įvykiai atvedę Lietuvos valstybę į nepriklausomybę.

33 psl., manyčiau, sąvokų žodynėlį reiktų papildyti sąvoka – *respublika*. Kaip ir 42 psl., manau, būtų rekomenduotina supažindinti su *žirondistų* sąvoka. 35 psl. rašoma, karalius Liudvikas XV yra pasakęs: „Mano amžiui užteks, o po manęs – nors ir tvanas“, o Liudvikui XV, dar vadintam karaliumi Saule, priklauso šie žodžiai: „Valstybė – tai aš“. Abiejų karalių pasakytus žodžius reiktų pataisyti į *Liudvikas XIV (1643–1715) ir Liudvikas XV (1715–1774)*.

52 psl. PROBLEMA: kokią problemą sprendžia 4-oje iliustracijoje matomi asmenys? Kodėl ji iškilo? Šioje iliustracijoje pavaizduotas tik vienintelis ATR valdovas Stanislovas Augustas Poniatovskis, tai gal mintyje turėta ne ketvirtas, o 3 paveikslėlis „Padėtis Lenkijoje 1773 m.“? O ir šios iliustracijos pavadinimas, manau, galėtų būti, – „*Padėtis Lenkijoje 1773 m. 1-ojo Lenkijos padalijimo alegorija, vaizduojanti Jekateriną II iš Rusijos (kairėje), Juozapą II iš Austrijos ir Frydrichą Didįjį iš Prūsijos (dešinėje)*.“

53 psl. citata <1673 m. mirė ATR karalius Augustas III. Prasidėjo tarpūvaldis, <...> Autorius, greičiausiai, mintyje turėjo 1763 m. mirties datą? 56 psl. rekomenduočiau sąvokos „Bajorų konfederacija“ išaiškinimą išplėsti, o ne trumpai formalizuoti, nes ATR silpnėjimui bajorų konfederacijos vaidino svarbų vaidmenį.

91 psl. esantį 4 pav. „*Grižtanti Napoleono armija Vilniaus rotušės aikštėje*“ (dail. Jonas Damelis), didaktiškai naudingiau būtų pakeisti/papildyti grafiku/paveikslu „1812 m. Napoleono Rusijos kampanijos statistinis žemėlapis“ (<https://www.britannica.com/event/Napoleonic-Wars/The-retreat-from-Moscow>).

100–101 psl. esantys du žemėlapiai (1 pav. *Euròpos politinis žemėlapis* 1815 m. ir 2 pav. *Europos politinis žemėlapis po Vienos kongreso*, 1914 m.) Ką autorius norėjo šiais dviem vizualiai analogiškais žemėlapiais pasakyti ir kokią užduotį suformuluoti?

108 psl. 1 pav. *Konkuruojančios XIX a. ideologijos*, lentelė pateikiama, kaip paveikslas, o joje esančios ideologijos įvardijamos, kaip „Konservatoriai“, „Liberalai“ ir „Radikalai“. O kur pradingo „socialistai“? 157 psl. sąvokų žodynėlį galima būtų papildyti sąvoka „eserai/eseras“. 186 psl. šv. Kazimiero bažnyčią būtų galima pailustruoti ir tuo metu vadintos Nikolajaus soboru, nuotrauka (<https://elibrary.mab.lt/bitstream/handle/1/616/274753.jpg?sequence=1&isAllowed=y>)

194 psl. esančią lentelės informaciją galbūt galima papildyti, pailustruoti žemėlapiu, apie to meto (XIX a. pab.) raštingumo situaciją Kauno ir Vilniaus gubernijose, lyginant tuometinės Rusijos imperijos gyventojų raštingumo kontekste (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/42/Russa_literacy_1897.jpg?uselang=ru).

Daugelyje vadovėlio temų, potemių, galėtų būti pateikiama daugiau užduočių, kur mokiniams užduodamais klausimais, būtų norima ne tik įtvirtinti vadovėlyje perteiktas žinias testu (102–103 psl.), bet ir ugdyti gebėjimą suvokti, kritiškai apmąstyti nagrinėjamą temų turinį.

Svarbu, jog mokiniai turėtų galimybę daugiau savarankiškai analizuoti pirminių šaltinių, o juose esama informacija jiems padėtų apibūdinti, nustatyti, iliustruoti, mokyti savarankiškai apibendrinti ir padaryti išvadas, atsakymą pagrįsti argumentais. Ne mažiau svarbu sudaryti mokiniui galimybę, savarankiškai palyginti, susieti, įvertinti skirtingas istorines asmenybes, įvykius, procesus, jų reikšmę tolesnėje istorinėje laiko tėkmėje.

Istorijos vadovėlis 9 klasei, jo I dalis, atitinka bendruosius ir specialiuosius reikalavimus vadovėliams, todėl gali būti spausdinamas.

Vyr. istorijos mokytojas dr. Martynas Maniušis

Vilniaus Žirmūnų gimnazija

